

**MEĐUNARODNI STANDARDI ISO
U FUNKCIJI KVALITETA OKOLIŠA**

**INTERNATIONAL ISO STANDARDS
IN FUNCTION OF ENVIRONMENT QUALITY**

Sabit Begić
University of Tuzla
Faculty of Technology
Tuzla, B&H

Šefket Goletić
University of Sarajevo
Faculty of Mechanical Engineering
Zenica, B&H

Nedim Čaušević
University of Tuzla
Faculty of Technology
Tuzla, B&H

Sabina Begić
"KOBENS" company
Živinice, B&H

Ključne riječi: zaštita okoline, okolinsko upravljanje, standard ISO 14001

REZIME

U cilju zaštita i unapređenja životne okoline, konferencija UN od 1992. godine donijela je odluku o okolinskom upravljanju sa tačno utvrđenim standardom – propisima, koji nosi naziv ISO 14001. Ovaj standard je nazvan međunarodnim standardom, a zadatak mu je da uskladi privredni razvoj sa prirodnom ravnotežom i njenim zakonima.

Key words: environmental, environmental management, standard ISO 14001

ABSTRACT

With scope of environmental protection and improvement, UN conference held 1992. gave out a decision of environmental management with strictly defined standard – rule, titled ISO 14001. This standard titled international standard, and its function is to harmonize economic development with natural balance and hers lows.

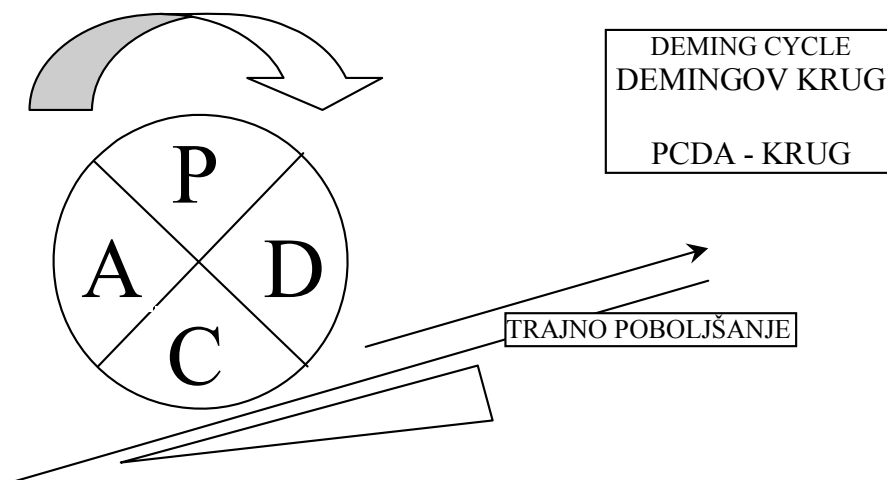
1. UVOD

Opšti uspjeh volonterskih standarda u osiguranju kvaliteta, serija ISO 9000, povećao je očekivanja da se oni mogu uspješno primjeniti i na drugim područjima aktivnosti. ISO TC 207 je preuzeo ovaj izazov i razvija jedinstveni pristup upravljačkim sistemima kojeg je moguće primjeniti u cijelome svijetu. U najbližoj budućnosti nad odgovornošću novog načina upravljanja dominirat će ekološka pitanja, odnosno pitanja okoliša [1, 2].

U smjeru istraživanja održivosti može se krenuti od nekih opštih principa održivog učinka koje je zatim potrebno implementirati u organizacijsku strukturu i sistem upravljanja i donošenja odluka. Zavod za standardizaciju, mjeriteljstvo i patente BiH u toku mjeseca marta 2000. godine, objavio je prvo izdanje Nacrta standarda BAS EN ISO 14001, sistem okolinskog upravljanja – Specifikacija sa smjernicama za upotrebu. Standard je prijevod engleske verzije evropskog standarda EN ISO 14001 iz 1996. godine i nakon konačnog usvajanja ima status BiH standarda. Uz nacрте standarda BAS EN ISO 14004, BAS EN ISO 14010, BAS EN ISO 14011 i BAS EN ISO 14012, objavljene u toku mjeseca februara 2001. godine, ovaj standard čini zaokružen set nacрте standarda za upravljanje okolinom [3].

2. MEĐUNARODNI STANDARD ISO 14001

Prvi korak kod implementacije standarda ISO 14001 jeste "snimanje" postojećeg sistema i utvrđivanje aktivnosti, procesa i mjera koje zadovoljavaju zahtjeve sistema i norme organizacije, kao i one kod kojih treba izvršiti promjene.

Slika 1. Demingov PDCA krug

Klauzule međunarodnog standarda ISO 14001 inače slijede dinamički proces PDCA kruga (Plan – planiraj; Do – implementiraj; Check – provjeri; Act – preispitaj), koji je prikazan na slici 1. PDCA metodu je kreirao Edvard Deming, a uspostavljena je na osnovu tzv. Shewartovog kruga. Sistem ISO 14001, kao i drugi dijelovi sistema periodično se preispituju i analiziraju kako bi se sistem implementirao i poboljšao.

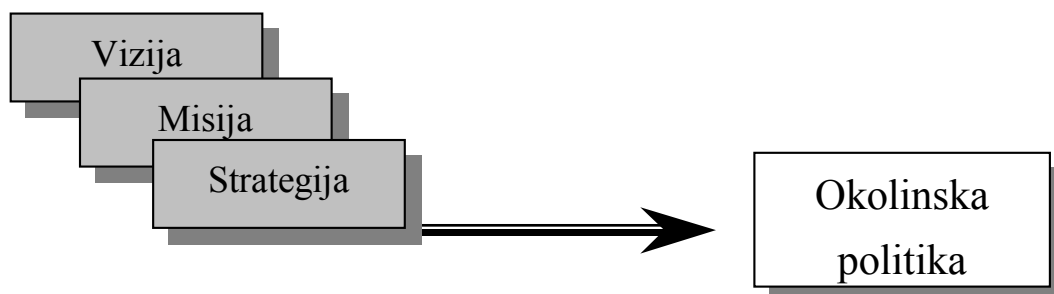
Standard ISO 14001 zahtijeva struktuiranje procesa, postizanje stalnog poboljšanja sistema, a obim i doseg toga poboljšanja odabere organizacija u skladu sa vlastitim pristupom i trenutnim mogućnostima. Organizacija po svom izboru može da implementira standard u samo jednom njenom dijelu ili na nivou cijele organizacije [4].

Opći zahtjevi standarda ISO 14001 obuhvataju pet obrađenih cjelina, kojima se zatvara Demingov krug, a to su:

- Okolinska politika
- Planiranje
- Implementacija i provođenje
- Korektivne i preventivne mjere
- Preispitivanje od strane rukovodstva.

3. OKOLINSKA POLITIKA

Politika predstavlja suštinu stava koji rukovodstvo organizacije ima prema okolini, a što se upravo mjerama politike pretvara u odnos organizacije prema okolinskom upravljanju, kao što je prikazano na slici 2.

Slika 2. Okolinska politika

Od velike je važnosti da politika bude kompatibilna viziji, misiji i strategiji organizacije. Prilikom kreiranja same okolinske politike, najviše rukovodstvo mora da ima na umu značaj njene izbalansiranosti sa potrebama svih zainteresovanih, među kojima je i javnost. Dakle, ne samo podsticanje deklarativne vrijednosti politike, nego i mehanizama koji će dati odgovore na zahtjeve u vezi sa informacijama [5].

4. PROGRAMI OKOLINSKOG UPRAVLJANJA

Programi okolinskog upravljanja predstavljaju ciljano i dinamičko sprezanje faktora okolinskog upravljanja. Svaki program obuhvata planiranje i resursnu podršku ostvarivanju okvirnih i operativnih ciljeva [6].

Program opisuje način postizanja okvirnih i operativnih ciljeva, rokove i odgovorno osoblje. Prilikom izrade programa potrebno je predvidjeti mogućnosti pojavljivanja neusklađenosti – odstupanja, te potrebe preduzimanja korektivnih i preventivnih mjera.

5. CILJEVI I ZADACI

Firma mora da postavi i ostvaruje ciljeve i zadatke zaštite okoline u skladu sa okolinskom politikom, kako slijedi:

- Firma je obavezna da osigura kvalitetne proizvode, koji ispunjavaju zahtjeve i potrebe kupca, te pružaju sigurnost, pouzdanost i ekonomičnost u primjeni, kao i da nisu štetni po zdravlje ljudi i okolinu.
- Potpuno će se angažirati na unapređenju ekološkog rada, čuvanju i zaštiti ljudskih i prirodnih resursa, smanjenju otpada i potrošnje energije, te kontroli zagađenja.
- Firma treba da proizvodi i isporučuje svoje proizvode prema međunarodno priznatim standardima uz minimalne troškove i u utvrđenom roku. Povinovat će se svim primjenjivim zakonima, propisima i internim standardima iz domena ekologije i angažovat će se na njihovom razvijanju i poboljšanju.

- Uprava firme treba da je opredijeljena za stalna poboljša na svim nivoima organizacije, te da kontinuirano provodi korektivne mjere za razvijanje i podizanje nivoa okolinskog kvaliteta u čitavom preduzeću.
- Svi zaposleni u firmi treba jasno da razumiju svoje zadatke i odgovorni su za kvalitet svog vlastitog rada, kao i slijedenje i unapređenje procedura vezanih za zaštitu ljudskih i prirodnih resursa, uz poštivanje pravila proizašlih iz sistema za osiguranje kvaliteta i zaštite okoline utvrđenih poslovnikom kvaliteta.
- Provođenje politike kvaliteta i zaštite okoline potpomaže se odgovarajućim programima obrazovanja i obuke, koja predstavlja stalnu obavezu svih zaposlenika.
- Treba da se uspostavi okruženje za utvrđivanje i preispitivanje postavljenih ciljeva kvaliteta i zaštite okoline.
- Firma treba da upravlja svim operacijama na ekološki odgovoran način i da se angažira na prevenciji zagađenja, te minimizira negativne efekte i sigurnost i zdravlje svih zaposlenih.
- Firma se mora angažovati tako da bude poznata po nastojanjima u vezi kvaliteta, sigurnosti i zdravlja zaposlenih, kao i zaštite okoline. Stoga će njena politika biti dostupna javnosti.
- Ova politika treba da se ostvari primjenom sistema za osiguranje kvaliteta i u saglasnosti je sa standardima ISO 9001 : 2000 i ISO 14001 : 1996.

6. ZAKLJUČCI

Okolinsko upravljanje postaje sve važniji faktor ne samo zadovoljavanja zahtjeva okolinskog zakonodavstva, nego i suštinski važan faktor konkurentnosti kompanija na globalnom tržištu.

Međunarodni standardi serije ISO 14000 imaju potencijalnu snagu uticaja na globalna kretanja koja još nije zabilježena kao karakteristika niti jednog drugog standarda, uključujući i standarde sistema kvaliteta, čija je uloga revolucionarna u svjetskim razmjerama. Naime, uloga same države u tranziciji je nezamjenljiva, pa je potreba izbora adekvatnog pristupa države perspektivi okolinskih problema od izvanrednog značaja.

Razumljivo da pitanja okoline ponajviše imaju značaj iz perspektive preduzeća i drugih organizacija. Biznis može da uskladi svoje djelovanje sa prirodnim uslovima i zahtjevima ako je za to zainteresiran ili ako ga se na to natjera. Biznis može biti natjeran da se pridržava okolinskih načela i standarda, ali isto ako biznis može naći i veoma značajan vlastiti interes u tome. U svijetu se danas dešavaju uporedo oba ta procesa. Implementiranje modela takvog ponašanja u Bosni i Hercegovini traži organiziranu primjenu dostignuća nauke i prakse današnjeg svijeta.

7. LITERATURA

- [1] Knežević, A.: Održivi razvoj u obnovi i razvoju privrede Bosne i Hercegovine. CETEOR, Sarajevo, 1995.
- [2] Knežević, A.: Novi pristup čovjeka prema prirodi. Uravnoteženi razvoj – put u budućnost. Fondoko, Sarajevo, p 37-58, 1996.
- [3] *** BiH sistem okolinskog upravljanja organizacija po BAS EN ISO 14001, Zavod za standardizaciju, mjeriteljstvo i patente BiH, 1998.
- [4] Aćimović, N.: Kako akreditovati laboratoriju sa aspektom na ISO 14001. Građ. knjiga, Beograd, 1994.
- [5] Zalaznik, A.: Poslovnik upravljanja okolišem, DANFOTS Trata, Ljubljana, 2001.
- [6] Bader, H.: Kako sačuvati šume, EKOLOGIJA, časopis br. 3, Sarajevo, 2000.